[א)]רב בר אחוה דר' חייא ובר אחתיה כי סליק להתם אמר ליה איבו קיים [א]אמר ליה אימא קיימת אמר ליה אימא קיימת אמר ליה [ב)]איבו קיים אמר ליה לשמעיה [ב]חלוץ לי מנעלי והוליך כלי אחרי לבית המרחץ שמע מינה תלת ש"מ [ג]אבל אסור בנעילת הסנדל ושמע מינה [ד]שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד ושמע מינה [ג)][ה]מקצת היום ככולו ההוא דאמר דונו דיני אמרי שמע מינה מדן קאתי דכתיב [1]דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל ההוא דהוה קא אזיל ואמר אכיף ימא אסיסני ביראתא בדקו ואשכחוהו דמזבולן קאתי דכתיב [2]זבולון לחוף ימים ישכון: והשתא דקיימא לן דלכולי עלמא אור אורתא הוא מכדי בין לרבי יהודה ובין לר' מאיר חמץ אינו אסור אלא משש שעות ולמעלה ונבדוק בשית [ד)]וכי תימא [ו]זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב [3]וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא [ה)]כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימים למצות שנאמר [4]וישכם אברהם בבקר אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה אמר אביי [ו)]הילכך האי צורבא מרבנן לא לפתח בעידניה באורתא דתליסר דנגהי ארבסר דלמא משכא ליה שמעתיה ואתי לאימנועי ממצוה בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחברו בארבעה עשר על מי לבדוק על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא או דלמא על השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי [ז)][ח]ת"ש המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות לו מזוזה התם הא אמר רב משרשיא [ח)]מזוזה חובת הדר היא הכא מאי אמר להו רב נחמן בר יצחק תנינא [ט]המשכיר בית לחברו אם עד שלא מסר לו מפתחות חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו מפתחות חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחברו בארבעה עשר חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נ"מ [י]לישייליה דליתיה להאי דלשיילוה לאטרוחי להאי מאי אמר להו רב נחמן בר יצחק תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים אפילו עבדים אפילו קטנים מאי טעמא מהימני

לאו

רב בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה. איבו אביו של רב אחיו של ר' חייא היה מן האב כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה.) איבו ונגא ושילא ומרתא ור' חייא כולהו °בני דר' אחא מכפרי הוו ואימא שהיתה אמו של רב אחותו של רבי חייא היתה מן האם: **כי סליק.** רב מעילו מבבל לארץ ישראל שהיה ר' חייא שם: **אמר.** ר' חייא לרב איבו אביך הוא קיים: **א"ל.** רב: **אימא קיימת.** בלשון שאלה. כלומר עד שאתה משאיל על אבי שאל על אמי שאף היא אחותך: **אמר לו.** עוד ר' חייא לרב ואימא אחותי קיימת: **אמר ליה.** רב: **איבו קיים.** ואבי כלום קיים הוא עדיין לא השיבותיך עליו ומאליו הבין. וי"א בניחותא היה משיבו רב על מי שאינו שואל כדי שיבין מן הכלל וקשה בעיני לומר שיוציא רב דבר שקר מפיו: **חלוץ לי מנעלי.** להתאבל על אחי ואחותי: **והולך כלי אחרי לבית המרחץ.** ללמד הלכה לתלמידים נתכוון שאין שמועה רחוקה שלאחר שלשים יום נוהגת אלא יום אחד ומקצתו ככולו ואינו צריך לישב כל היום כולו מדאמר ליה והולך לי כלי אחרי לבית המרחץ ולא המתין עד למחר אלמא שעה אחת די: **ההוא דהוה קאמר דונו דיני.** בכל דבר משא ומתן שהיה לו עם אדם היה אומר תמיד בא לדין ואינו נשמע לדבר אדם אלא על פי דיין: **אכיף ימא אסיסני ביראתא.** אתקן בירנות[ט] אם היו לי פלטין לבנות לא הייתי קובעם אלא על שפת הים ותמיד היה משתבח בשפת הים. ובתשובות הגאונים מצאתי אכיף ימא אסנא ברתא ופירוש כך היה משתבח בשפת הים ואומר תמיד סנאים שעל שפת הים ברושים הם במקומות אחרים ולשון זה הגון. סנה בלשון ארמי אסנה ברוש ברותא: **בין לר' מאיר בין לרבי יהודה.** דאיפליגו במתניתין[י] בהרחקה דעבוד רבנן לאורייתא חמץ אינו אסור מן התורה בבל יראה ובאכילה אלא משש שעות משעברו שש שעות כדיליף לקמן[כ] מן אך[ל] חלק ומן לא תשחט על חמץ[מ]: **נבדוק.** חמץ בתחלת שש וקודם איסורו יבערנו למה לי לאקדומי כולי האי דבשלמא אי אור יממא הוא איכא לתרוצי דמתניתין נמי בשש קאמר אבל השתא תקשה: **נבדוק מצפרא.** דאיכא הקדמה לזריזים כדאשכחן גבי מילה ובזריזותיה דאברהם שנאמר וישכם אברהם בבקר שלא המתין עד הנץ החמה ומכל מקום בלילה לא הקדים: **ואור הנר יפה לבדיקה.** בלילה אבל ביום מחשיך. ואם תאמר יבדוק לאור היום הא ילפינן לקמן[נ] מחיפוש שמלותו בנר: **לא יפתח בעידנא.** לא יתחיל בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתא: **באורתא דתליסר נגהי ארבסר.** ליל יציאת שלשה עשר שהוא כניסת ארבעה עשר והוא ליל בדיקת חמץ: **דחמירא דידיה הוא.** החמץ שבבית שלו הוא: **ברשותיה קאי.** שהרי עתה הבית שלו: **לעשות לו מזוזה.** אלמא מידי דמלוה עליה רמיא: **חובת הדר.** לפי שהיא משמרתו וכתיב ביתך [דברים ו] ביאתך נכנס ויוצא בה אבל הכא בדיקת חמץ דרבנן דאי משום בל יראה ובל ימצא הא אמר לקמן [ע"ב] דסגי ליה בבטול בעלמא אי מסיק דעתיה מיניה ומשוי ליה כעפרא ואמר כל חמירא דבביתא הדין כו' ורבנן הוא דאצריך בדיקה והשתא כי האי גוונא מיבעיא לן טורח זה על מי מוטל: מסירת מפתח הוא קנין השכירות ואם עד שלא מסר המפתח נכנס ליל ארבעה עשר חלה חובת הבדיקה על המשכיר שעדיין היתה ברשותו ואף על פי שמסר לו ביום כבר חלה חובה עליו: **בארבעה עשר.** שחרית. מי מחזקינן ליה להאי משכיר דודאי בדקו אמש כמצות חכמים אי לא: **למאי נפקא מיניה לישייליה.** להאי אם בדקו אם לאו: **כגון דליתיה להאי.** משכיר למישייליה ומיבעי לן לאטרוחי להאי שוכר לבדוק מספק מאי: **נאמנין על ביעור חמץ.** להעיד בארבעה עשר שבדקו בעליו אמש: **מאי טעמא נאמנין.** הא לאו בני אסהודי נינהו לאו משום דבלאו אמירה דידהו נמי מחזקינן ליה בדוק דודאי לא עבר זה על דברי חכמים ואפי' הוא עם הארץ לשאר דברים חבר הוא לענין בדיקה דהכל זריזין:

דקסבר

אבא קיים א"ל אבא קיים אימא קיימא א"ל אימא קיימא. זאת גירסת פר"ח פי' ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים ורב השיב לו שאביו של רב קיים וכן באם ולפי גירסת הספרים ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים והשיב לו רב אימא קיימת פי' אימא של רב היא קיימת ולא רצה להשיב אבא קיים שלא יטעה רבי חייא ויסבור שמשיבו על מה ששאלו דקרי איניש לאבי אבא אבא לכך פירש הגמרא דרב בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה לפרש טעמא למה משיב כן: **שנאמר** וישכם אברהם בבקר. ואם תאמר והיכי מוכח מהאי קרא דזריזין מקדימין למצות ואין מקדימין טפי מצפרא והא בפרק גיד הנשה (חולין צא. שם) יליף ר' אבהו מהאי קרא דתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה ויש לומר דהכא מוכח מקרא דעקידה דלא היה נמנע אברהם מללכת יחידי בלילה דשלוחי מצוה אינן נזוקין ועוד דשני נעריו היו עמו והתם מוכח מוישכם אברהם בבקר דכתיב גבי סדום דלא היה מצוה ויחידי היה שלא רצה שיראו במפלתן של סדום[ס]: **על** המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא. אין לפרש הטעם כיון דשלו הוא ואין אדם יכול לבטל אלא הוא חייב לבדוק דא"כ אמאי נקט משכיר לחברו בי"ד אפילו בי"ג יתחייב המשכיר מהאי טעמא לבדוק לכך מפרש ר"י דחמירא דידיה הוא וחל עליו חיוב בדיקה שעה אחת קודם שהשכירה ומייתי ראיה ממזוזה דאע"פ דחל חיוב קודם שהשכיר על השוכר לעשות מזוזה ודחי דמזוזה חובת הדר הוא כלומר אפי' לא היה משכירה היה יכול ליפטר ממזוזה שלא היה דר ומשתמש בבית אבל גבי חמץ [אילו] לא ישכיר לאחר יצטרך לבדוק: **אם** משמסר המפתח. פירש"י דמסירת המפתחות קונה ואין נראה לר"י דהא אמר במרובה (ב"ק עט.) כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות [קרקע] נקנה בכסף וכו' ולא אמרי' דמהני מסירת המפתח אלא כמאן דאמר לך חזק וקני כדאמרינן בהפרה (ב"ק נב. ושם) ומפרש ר"י דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי שיש בידו מפתח כשחל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנס ויבדוק מיהו אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבודקו אלא דוקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנותו: [וע"ע תוס' ב"ק נב. ד"ה כיון ותוס' ב"ב נג: ד"ה הנעל]

לאו

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין ה.] מ"ק כ., ב) [נזיר כ: אי' אלא כל"ל עי' קדושין לא: ועוד ע"ע יו"ד סי' למ ס"ק], ג) [לקמן נה. מ"ק טו: יט: יעו': כ: מו"ק ה: ו. טו: בכורות כה: כט. נדה לג.], ד) בהכ"ר גורס וכ"ה זריזין מקדימין למצות מכדתיב וביום השמיני ימול מלמד שכל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצות שנא' וישכם אברהם בבקר ונבדוק מצפרא אמר רנב"י בשעה שבני אדם כו', ה) [ר"ה לב:], ו) יומא דף כח., ז) [כ"מ קב.] ע"ז קא., ח) כ"מ קא:, ט) [עיין תוס' ישנים], י) [לקמן יא:], כ) [דף ה.], ל) [שמות לג], מ) [שמות לד], נ) [דף ז:], ס) [וע"ע תוס' יומא כח. ד"ה אמר ותוס' ב"ק פ: ד"ה לשלום ותוס' לעיל ג. ד"ה ינבם].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רב בר אחוה בר. בני דר"א מכפרי. בסנהדרין שם איתא בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי:

מוסף רש"י

רב בר אחוה דר' חייא ובר אחתיה. דרבי אחא מכפרי נשא לאה והוליד ממנה איבו, מתה ונשא רחל ולה בת מאיש אחר וממנה נולד ר' חייא, ונשא איבו הבת ונולד להן רב, ונמצא רב בר איבו בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה מאמיה ומאביו (מו"ק כ.). מזוזה חובת הדר היא. ולא חובת הבית, דכתיב ביתך, דרך ביאתך, אלמא למי שנכנס ויוצא בה (מנחות לג.). דדרשינן (מנחות לג. ב"מ קא.) ביתך, ביאתך, למי שנכנס ויוצא לה, זה הדר בה (ב"מ קא.).

רבינו חננאל

רבי חייא שאל לרב בן אחיו (שהוא) ובן אחותו כשעלה לארץ ישראל. אמר לו אבא קיים, כלומר אבי חי. לא בקש רב לומר לו כי [הוא] מת, אלא אמר לו אבי שלי חי הוא. כלומר אביך אינו חי. וכן השיב לו על אמו בענין הזה. ולמדנו ממנו שלשה דברים, שאבל אסור בנעילת הסנדל. וכי מקצת היום ככולו. וכי שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. ולמה שנינו אור ארבעה עשר בודקין את החמץ. כלומר למה אין בודקין ביום אלא בלילה. ואוקמינא בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם, מפני שביום טרודין הן בשוק ובערב באין לבתיהן, וכן בלילה יפה אור הנר לבדיקה. כי ביום אינו מאיר. וכן אמר רב הונא בתלמוד ארץ ישראל כד הוינן עסקין באולין בתותה דסידרא רובא היינו מדליקין נירות. כשהיו כהים היינו יודעין

עין משפט נר מצוה

יב א טור ש"ע יו"ד סי' תב סעיף יב:

יג ב שם סעיף ג:

יד ג מיי' פ"ה מהלכות אבל הלכה א סמג עשין מדרבנן ב טוש"ע יו"ד סי' שפב סעיף א:

טו ד ה מיי' פ"ז שם הל' א סמג שם טור ש"ע יו"ד סי' תב סעיף א:

טז ו מיי' פ"א מהלכות מילה הל' ח סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רסב סעיף א:

יז ז מיי' פ"ב מהל' חמץ ומצה הל' ג סמג עשין לט טוש"ע או"ח סימן תלג סעיף ב:

יח ח מיי' פ"ה מהלכות מזוזה הל' יא סמג עשין כג טוש"ע יו"ד סי' רצא סעיף ב:

יט ט מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה יח סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלז סעיף א:

כ י טור ש"ע או"ח שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1. דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: בראשית מט טז
2. זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת וְיַרְכָתוֹ עַל צִידֹן: בראשית מט יג
3. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג
4. וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים: בראשית כב ג

רבינו חננאל (המשך)

שהוא יום, וכד הוו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה. המשכיר בית לחבירו השוכר חייב במזוזה שהמזוזה חובת הדר היא. המשכיר בית בארבעה עשר בניסן על מי לבדוק, ופשטנא על המשכיר לבדוק, דתניא המשכיר בית לחבירו אם עד שלא חל י"ד מסר לו המפתח על השוכר לבדוק, ואם משחל י"ד מסר לו המפתח על המשכיר לבדוק שכבר נתחייב מבערב. ועלה בעינן המשכיר בית לחבירו בי"ד והלך לו וליתיה לבדיק ליה מאי. חזקתו בדוק או לא. ופשטינן ליה מהא דתניא הכל נאמנין על ביעור חמץ אפילו נשים ואפילו עבדים ואפילו קטנים, מאי טעמא, לאו משום דחזקתו בדוק וקסבר הכל חברין הן אצל ביעור חמץ. ותניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין. ודחינן לא אלא משום דאמרי הני, והדרינן ומוקמינן לה לעולם כי האי גונא חזקתו בדוק, והא דתניא הכל נאמנין על ביעור חמץ וכו', כגון דמוחזק לן בהאי ביתא דלא בדיק ואמרי הני דבדיק. אמרינן כיון דבדיקת חמץ מדרבנן היא.

דאי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי לה, הימניהו רבנן להני נשי ועבדים וקטנים במילתא דהיא מדרבנן ונרחיה. [ג"א: ודחינן דמוחזק לן דלא בדיק].